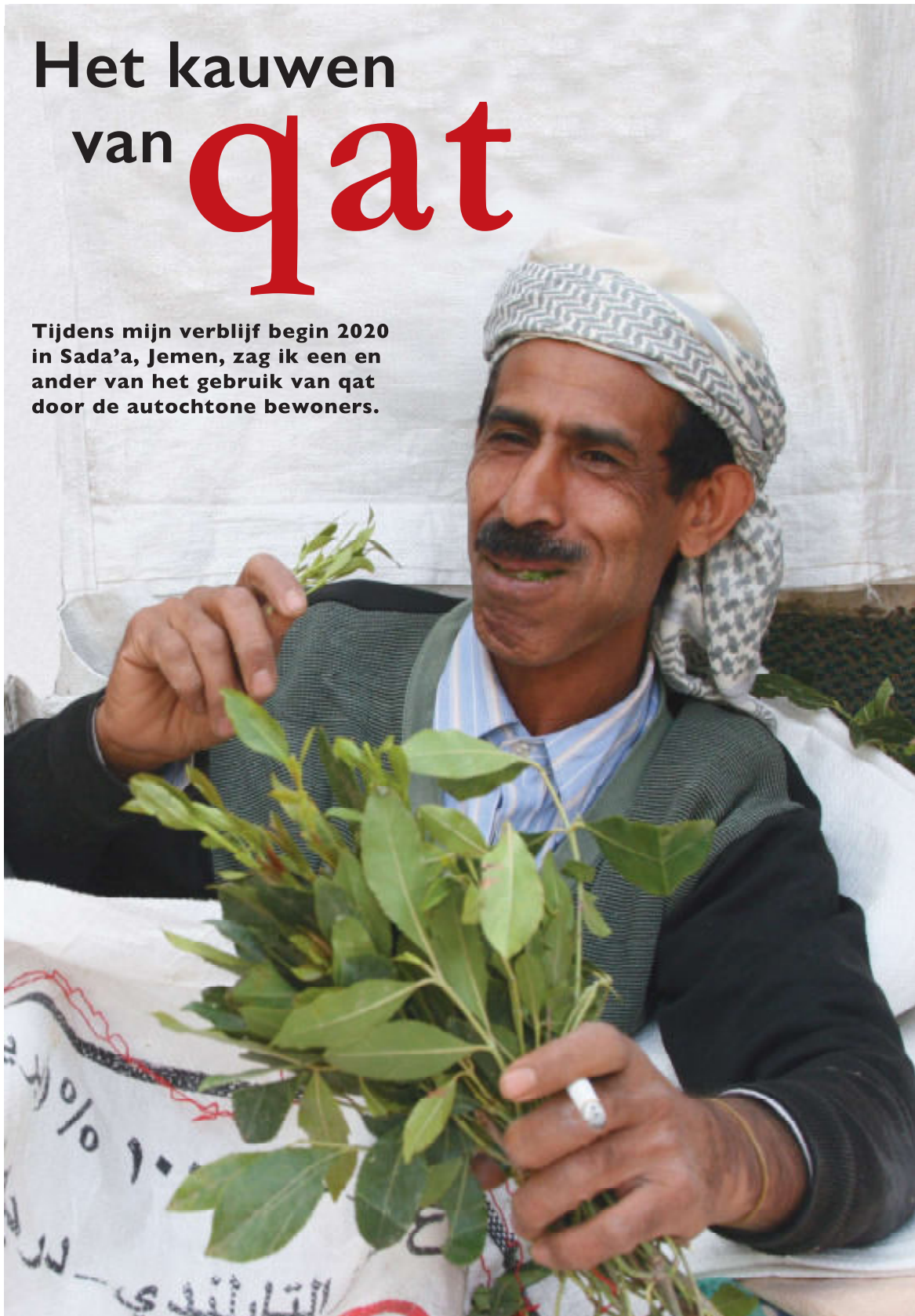
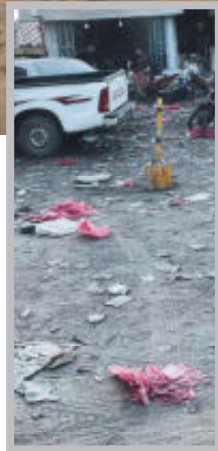


Het kauwen van qat

Tijdens mijn verblijf begin 2020 in Sada'a, Jemen, zag ik een en ander van het gebruik van qat door de autochtone bewoners.





Plastic 'kassen' in Jemen voor het telen van qat.

Zoals in heel Afrika laat iedereen ook in Jemen zijn afval ter plekke vallen. Hier in Sada'a, vallen vooral de roze qat-zakjes op.

Als we over qat spreken dan bedoelen we de bladeren van *Catha edulis*, een struik of kleine boom die op 1500 tot 2000 m hoogte groeit in de landen die de Hoorn van Afrika vormen en het tegenoverliggende deel van het Arabisch schiereiland. *Edulis* betekent eetbaar, maar het is niet de bedoeling de bladeren als voedsel te gebruiken. Het gaat om de psychoactieve stoffen *cathine* en *cathinon*, die zorgen voor het verdrijven van vermoeidheid en honger. Cathinon is daarvan het belangrijkste en juist deze stof verdwijnt heel snel als de bladeren ongekoeld bewaard worden. Beide stoffen zijn verwant aan amfetaminen.

Qat heeft slechts een licht stimulerend effect en ook de mate waarin men verslaafd raakt, is beperkt.

In Nederland is qat verboden, hetgeen vooral voor de vele asielzoekers uit Somalië en Eritrea een probleem oplevert. Schiphol was met 800 ton per jaar een draaischijf van qat bladeren in Europa, maar dat is gestopt toen qat in 2013 werd opgenomen in de opiumwet.

Het gebruik van qat in Jemen

De nationale middagbesteding, van de mannen, is het nuttigen van qat. Het is naast de godsdienst mogelijk het belangrijkste in het leven. Het gebeurt overal. De 'schaarse' landbouw, die ik op mijn dagelijkse rit van onze compound naar het ziekenhuis en visa versa gezien heb, vindt plaats in halfronde, plastic kassen en staat geheel in het teken van dit levensbelangrijke product. Die kassen zijn waarschijnlijk voor de oogst in de winter, maar er zijn zoals de afbeelding boven laat zien ook velden met qatstruiken.

Rode looper

In het dorpje waar ik werkte, is voor het ziekenhuis een markt. De normale bezoekers van een Nederlandse markt zijn overwegend dames met kinderwagens en peuters aan de arm. Hier niet. Hier zie je op de markt slechts enkele volledig in het zwart gehulde gedaanten, waarvan het vermoeden bestaat dat er een mens van vrouwelijk geslacht onder schuil gaat, maar zeker weten doe je dat niet. Enfin, hier doen de mannen dus de



boodschappen. Vooral op deze markt, die herkenbaar is door een soort van rode looper op straat, hetgeen bij nadere beschouwing ontelbare roze plastic zakjes blijken te zijn. Het totaal gaat de capaciteit van de Ocean Cleaner te boven. In de zakjes hebben takjes met verse qat-blaadjes gezeten, 5-10 dollar per zakje, het liefst elke dag vers te gebruiken.

De bof?

Als we terugrijden van het ziekenhuis naar onze compound zien we mannen waarvan zeker driekwart de 'bof' lijkt te hebben, en wel aan de linkerzijde. Het zijn mannen die qat kauwen. De bedoeling is namelijk om op de blaadjes te kauwen en de pulp vervolgens in de linker wangzak te bewaren, het geheel af en toe te herkauwen en te blijven aanvullen. De hele inhoud van het roze plastic zakje is uiteindelijk in de wang verzameld. Het lijken wel een soort menselijke hamsters.

Sociale bezigheid

Buiten dat deze bezigheid solitair gepraktiseerd wordt, is het de bedoeling dat het



Velden qatstruiken bij Sana, Jemen.

Het telen van qat is de enige vorm van landbouw aldaar.

De witte ziekenhuisjassen en een zakje met qatbladeren, gebroederlijk naast elkaar hangend.

in gezamenlijkheid gebeurt. Ook op onze compound hebben we een 'qat-house'. In de loop van de middag komen hier steeds meer mannen tezamen, gezellig samen qatten. Ik weet nog van Somalië dat dat de belangrijkste plaatsen waren om beslissingen te nemen, onze missie-leider bracht er uren door.

De productiviteit

Het spul is erg bitter en je moet heel veel geduld hebben om er het effect van te ervaren, vandaar dat de sessies uren duren. Het wordt overal gebruikt, zelfs op de OK-afdeling van het ziekenhuis, het liefst in de groep. Juist gezien het heel langzaam optredende effect legt het de productiviteit vanaf een uur of twee 's middags volledig stil. Dat is nog eens iets anders dan onze kopjes koffie of thee in de koffiekamer van de operatiekamer. Soms heb je geen tijd om het op te drinken, of de volgende patiënt ligt al op tafel. In Jemen zitten ze urenlang te qatten.

doornron@gmail.com